ARTHUR MAERTENS

DE RING DER VERGELDING

©2025 Arthur Maertens

Eerste druk: mei 2025

Auteur: Arthur Maertens
Redactie: Haags Bureau | Boekenmakers
Vormgeving omslag en binnenwerk: Haags Bureau | Boekenmakers
Beeld omslag: Arthur Maertens
Druk: Pumbo.nl

ISBN: 978-94-6511-652-5
NUR: 301

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Inhoud

Voorwoord 11

Deel I – Rhodos onder Ottomaanse Belegering, 1522 15

De ceremonie 17
Verraad 22
Volharding 26
Overrompeling 30
Overgave 34
Verdrijving 37

Deel II – Terug naar de Spaanse Bakermat, 1523-1559 43

Het Dominicaner verbond, Sevilla, 1523 45
Diepgeworteld, Sevilla, 1557 52
Verborgen verleden 59
Protestants complot, gesmeed in Sevilla 63
Smokkel 69
Hinderlaag 76
Risico 84
Tegenoffensief, Valladolid, 1558 87
De inquisitie opgerekt, Sevilla, 1559 91
Ontmaskering 97
Ontreddering 101
Confrontatie op de Triana-brug 104
Schok 106
Opoffering 110
De jacht 114
Hoop in Lissabon 117
Opgepakt 126
Zwarte Zwaen 130

Deel III – Onrust in de Lage Landen, 1560-1584 **135**
Koopmanschap in Amsterdam, voorjaar 1560 137
Voorzienigheid 144
Aanzet tot verzet, 1565 148
De geuzen staan op 155
Het wonderjaar 1566 163
Genadeloze afstraffing, Antwerpen, 1567 174
Onverwacht weerzien 181
Hernieuwde confrontatie 186
Bedrog 193
Alva's afstraffing 199
Diego Alcaraz en Marnix, 1571 203
Hendrik Nuys en de watergeus 211
Hernieuwde opstand, 1572-1573 216
Dordtse samenspanning 221
Verraad onder de rebellen 225
Beleg van Haarlem, 1573 230
Overgave en slachting, 1574 244
Staatsgreep, 1576 248
Spaanse furie 254
Nieuwe kansen, 1581 260
Ontsnapping uit Portugal 265
Moord op een prins, 1584 278
De ring en vergelding 286

Nawoord 294
Historische context 296
Geraadpleegde bronnen 298
Stambomen 300

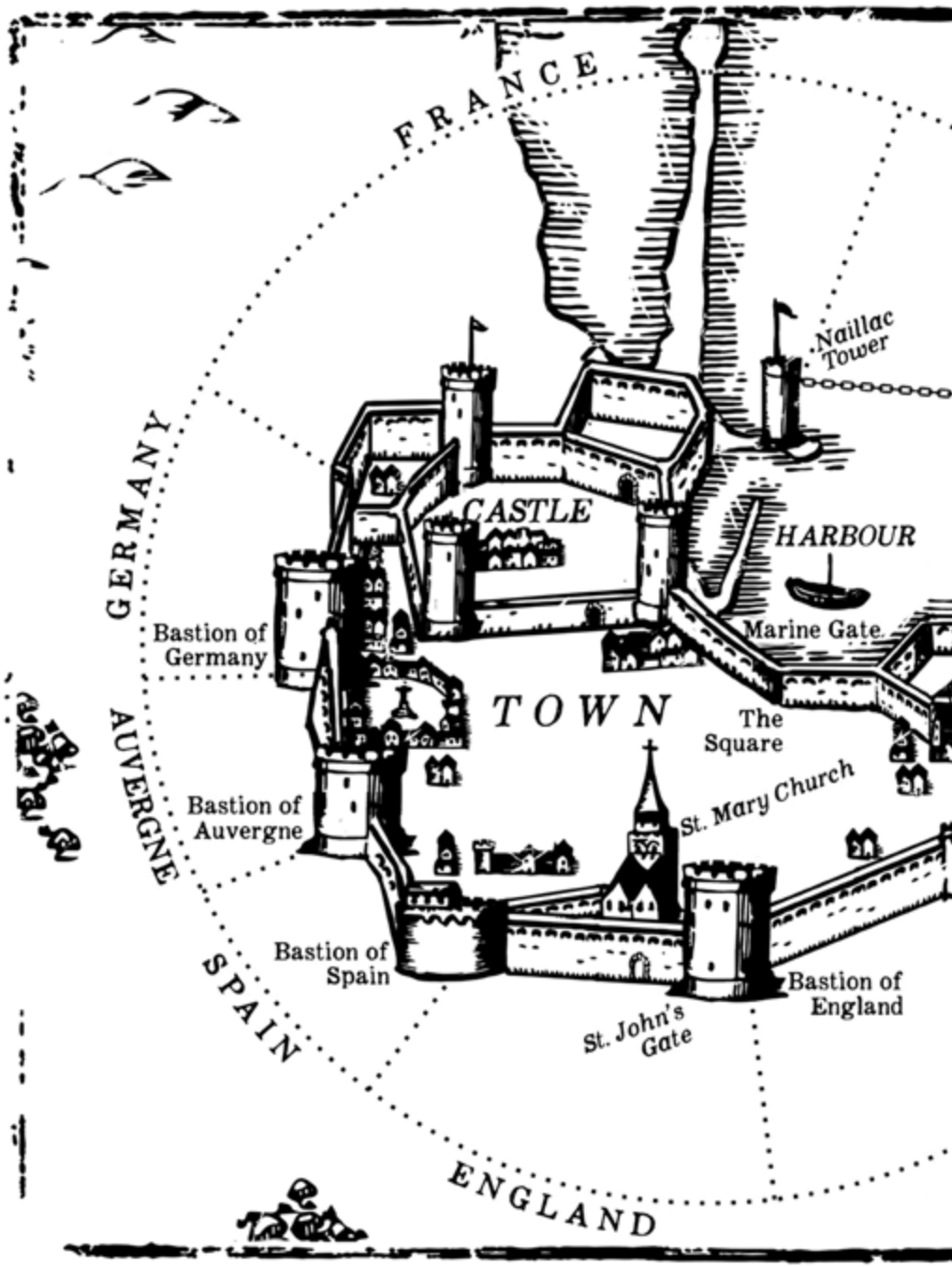
FRANCE
GERMANY
AUVERGNE
SPAIN
ENGLAND
Naillac Tower
CASTLE
HARBOUR
Marine Gate
Bastion of Germany
TOWN
The Square
St. Mary Church
Bastion of Auvergne
Bastion of Spain
St. John's Gate
Bastion of England

RHODES SIEGE, 1522

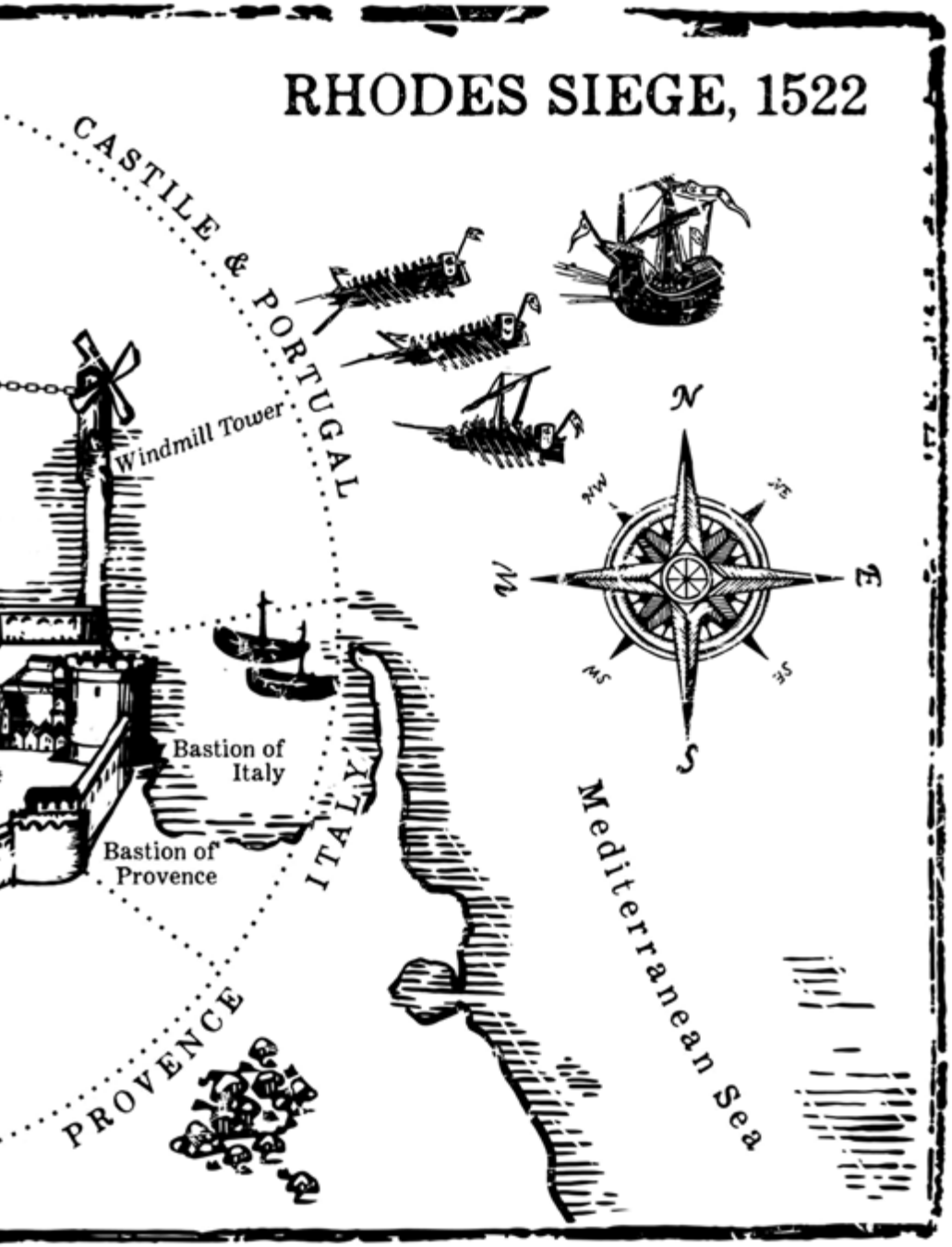

Voorwoord

Het Europa van de zestiende eeuw bevindt zich op een cruciaal kruispunt van politieke en religieuze veranderingen. Het is een tijd van grote spanningen en revoluties, waarin oude machten worstelen met nieuwe ideeën. De kaarten van de wereld, zoals men die tot nu toe kende, worden opnieuw getekend. Voor de Lage Landen – het kerngebied van het huidige België, Nederland en Luxemburg – breekt een turbulente periode aan die hun geschiedenis voorgoed zal veranderen. De regio wordt in deze eeuw geregeerd door het machtige huis Habsburg, aanvankelijk onder leiding van Karel V, keizer van het Heilige Roomse Rijk en koning van Spanje. Karel V beschouwt de Lage Landen als het juweel in zijn keizerskroon vanwege hun strategische ligging en economische vitaliteit. Zijn centralisatiepolitiek, gericht op het versterken van zijn controle over de gewesten, botst echter met de diepgewortelde traditie van stedelijke autonomie en privileges. Deze spanningen escaleren na zijn troonsafstand verder onder zijn zoon en opvolger Filips II, wiens rigide en autoritaire regeringsstijl de onvrede in de regio aanwakkert. De stedelijke welvaart brengt een groeiende, zelfbewuste middenklasse voort die steeds meer politieke invloed opeist. De zware belastingdruk die de Habsburgse heersers opleggen om hun militaire campagnes te financieren, leidt tot wijdverspreide onrust. Daarnaast speelt religie in deze periode een centrale en splijtende rol. De reformatiebeweging, geïnspireerd door de ideeën van Maarten Luther en later Johannes Calvijn, verbreidt zich razendsnel door Europa, inclusief de Lage Landen. Vooral in de steden biedt het

protestantisme voor veel burgers een aantrekkelijk alternatief voor de vaak corrupte en vercommercialiseerde katholieke kerk. Filips II, zelf een vroom katholiek, voert echter een meedogenloze strijd tegen deze 'ketterij'. De oprichting van de inquisitie en de uitvaardiging van strenge plakkaten tegen protestanten leiden tot een periode van brute vervolgingen, executies en uiteindelijk openlijke opstand. Tegelijkertijd staan de Habsburgers onder grote externe druk. Aan de zuidoostelijke grenzen van hun rijk vormen de Ottomanen, onder leiding van Suleiman de Grote, een machtige rivaal.

In dit complexe krachtenveld komen de personages en gebeurtenissen van dit verhaal tot leven. Het begint in het oosten van het Middellandse Zeegebied, waar de invloedssferen van de Ottomanen en de christenen elkaar kruisen. Op het Griekse eiland Rhodos vecht een religieuze ridderorde, met wortels die teruggaan tot de tijd van de kruistochten, voor haar voortbestaan.

Deel I

Rhodos onder Ottomaanse Belegering, 1522

De ceremonie

Alonso had uitstekend zicht op het schavot en de gespierde beul dankzij de smalle opening in de stadswallen van Fort Rhodos. De christelijke verdedigers van deze vestingstad hadden wekenlang moedig standgehouden onder de onophoudelijke bestormingen van het leger van de Ottomaanse sultan Suleiman. Tijdens de laatste schermutselingen was de vijand erin geslaagd een aantal van de christelijke strijders gevangen te nemen, van wie er nu drie naar het schavot werden geleid. Toen de eerste gevangene aan de paal werd gebonden, wist Alonso al wat zijn lot zou worden, want dit ritueel was al vaker opgevoerd. Het doel was uiteraard om informatie los te krijgen over de posities van de verdediging, maar zeker ook om de bewoners van het fort angst aan te jagen. Naast Alonso zat, ook gehurkt, zijn neefje Bartolomé, net als hijzelf twaalf jaar jong. "Ze beginnen met zijn rechteroor," zei Alonso droogjes en zonder veel emotie in zijn stem. Bartolomé keek hem met grote ogen aan, maar nog voor hij iets kon zeggen, had de beul al een Turks mes getrokken. Het geschreeuw en gejammer van de arme soldaat reikte tot voorbij de stadswallen. Bartolomé draaide zich snel om en drukte zijn gezicht tegen de stenen muur. Alonso bleef echter kijken, zijn blik onbewogen. Een kleine glimp van trots verscheen in zijn gitzwarte ogen. Zijn voorspelling was juist. De aanblik van de martelingen leek Alonso nauwelijks te raken. Hij was gehard door de maandenlange strijd sinds de invasie van de vloot in juni van dat jaar. Maar Bartolomé was anders. Hij staarde naar de grond, zijn schouders schokten terwijl hij probeerde zijn ademhaling onder controle te krijgen. Alonso wierp een korte blik op hem, niet helemaal zeker wat hij ervan moest denken. "Je moet dit kunnen verdragen," zei hij, meer als een

constatering dan een troost. De jongens genoten een strenge opvoeding als leden van de Hospitaalorde, een eeuwenoude ridderorde die zich al in de tijd van de kruistochten had onderscheiden. Na de val van het Heilige Land had de Orde zich gevestigd op het Griekse eiland Rhodos en daar een onneembare vesting gebouwd. Alonso had altijd met trots gekeken naar de manier waarop de stad was opgedeeld in verschillende nationale secties, een herinnering aan de dagen waarop strijders uit heel Europa samenkwamen. Zelf woonde hij in de Spaanse sectie, waar zijn verre voorouders uit Sevilla hun stempel op hadden gedrukt.

Vanaf zijn plek bij de stadswal volgde Alonso de martelingen en stelde zich voor hoe hij in de toekomst als Hospitaalridder zelf aan de strijd tegen de ongelovigen zou deelnemen. Zijn grote voorbeeld was zijn eigen vader, die na het recente overlijden van Alonso's grootvader tot nieuwe patriarch van de familie Cruz was verkozen. Hij droomde ervan om ooit in de voetsporen van zijn vader te treden en daarmee bewaarder te worden van het verheven familiegeheim dat de Cruz-dynastie een bijzondere status binnen de Orde verschafte.

Zijn gedachten werden plotseling onderbroken door een zware stem: "Bartolomé! Alonso!" bulderde het achter hen. Alonso draaide zich meteen om en keek recht in de strenge blik van zijn oom Carlos Cruz, de vader van Bartolomé en een van de zevenhonderd strijdende Hospitaalridders in het fort. Zijn imposante gestalte werd nog versterkt door het zwarte gewaad van de Orde waarop een groot wit kruis prijkte. "Kom daar als de donder vandaan en ga onmiddellijk naar de kapel," beval Carlos. Alonso wist dat het vandaag de grote dag van de traditionele familieplechtigheid was, die in de kapel van het Dominicanenklooster werd gevierd. Dit vooruitzicht deed de echo's van de schreeuwende gevangene verstommen. De jongens sprongen overeind en renden door de stoffige gangen van het klooster naar de kapel waar hun familie al op hen wachtte. Broeder Domingo – Alonso's andere oom, en als geestelijke tevens de ceremoniemeester – wees hen naar hun plek en riep richting de ingang: "Homerus, je kunt nu de deuren sluiten

en buiten wachten." Volgens de traditie werden alleen de leden van de directe Cruz-familie toegelaten ter bescherming van de geheime overlevering en de onvervangbare relikwie. Homerus was een Griekse kolos die broeder Domingo een aantal jaren geleden meer dood dan levend op het strand van het eiland had aangetroffen, te midden van een paar planken wrakhout. Na dagen van verzorging was Homerus bij bewustzijn gekomen en bleek een simpele ziel. Het was niet duidelijk of dat bij zijn geboorte al zo was geweest, of het gevolg van zijn beproevingen als drenkeling, maar bij zijn ontwaken kon de man zich niets meer herinneren, behalve dat hij de kleinzoon was van de troubadour Homerus. De eilandbewoners hadden die versie van het verhaal nooit in twijfel getrokken, zeker omdat de man te pas en te onpas met uitspraken kwam, waarvan hij beweerde dat het citaten waren uit het werk van zijn beroemde grootvader. Dit bracht bij menigeen een goedmoedige glimlach teweeg, temeer daar hij er met zijn enorme postuur en ongepolijste gedrag niet bepaald uitzag als een dichter. Homerus deed wat door zijn redder werd opgedragen en mompelde: "Hij die de deuren sluit, houdt zijn vrinden uit de tocht."

Binnen in de kapel wachtte de familie in plechtige stilte. Alonso voelde een golf van spanning. Wat zou er vandaag gebeuren? Alonso was niet bepaald een gevoelige jongen, maar hij hield van de zware, zoete geur van wierook die al in de kapel hing. Het mystieke gevoel werd versterkt door de donkere, diepe tonen die vanuit het kapelorgel opstegen. Het blauwachtige schijnsel van het glas-in-loodvenster achter het altaar wierp een ijle gloed over een gouden tableau, waarop een houten kistje stond. Het embleem van de Orde was diep in het hout gegraveerd. De kaarsvlammen die overal in de kapel dansten, versterkten de gewijde sfeer. De mannen van de Cruz-familie stonden in stilte opgesteld. Bijna allemaal waren ze gezegend met een rijke baritonstem en broeder Domingo was daarop geen uitzondering. Toen hij de openingswoorden van de mis zong, *Introibo ad altare Dei* – ik zal opgaan tot het altaar Gods – vulde

zijn stem de kapel met een bijna tastbare verhevenheid. De kracht en sereniteit van zijn toon hielden de aandacht van iedereen vast. Zelfs Bartolomé, die bleek en gespannen naast Alonso stond, leek tijdelijk getroost door de betovering van de ceremonie. Domingo vervolgde de plechtigheid met autoriteit, afwisselend zingend en orerend, volledig in harmonie met de heilige rituelen. Alonso luisterde aandachtig, al dwaalden zijn gedachten af naar het verhaal dat hij wist dat zou komen.

"Broeders, we eren vandaag onze voorouders en hun heldendaden in het Heilige Land. Wij gedenken de slag van Arsuf, uitgevochten op 7 september 1191 tijdens de Derde Kruistocht onder leiding van koning Richard Leeuwenhart van Engeland." Domingo pauzeerde, alsof hij wilde dat de woorden dieper zouden doordringen. "De slag was zeer hevig en koning Richard zelf was door het islamitische leger van sultan Saladin in het nauw gedreven. Onze Hospitaalridders, die zoals gebruikelijk in de achterste linies gewonden verzorgden, hoorden van de benarde situatie van de koning. Hoewel onze Orde oorspronkelijk door katholieke broeders was opgericht om zieken te verzorgen, werden we tijdens deze kruistocht vaak ingezet om gewonden te behandelen midden op het slagveld. Dankzij onze intensieve militaire training waren we in staat zowel onszelf als belangrijke edelmannen en ridders te beschermen. Toen de ernst van koning Richards situatie duidelijk werd, stonden onze Hospitaalridders voor een keuze: achter de linies blijven of in actie komen. Ze stormden te paard naar het centrum van het strijdgewoel en wisten hem te ontzetten. De koning, gewond aan zijn arm, werd behandeld door onze meester-geneesheer en voorouder broeder Arias Cruz. Dankzij diens kennis en kunde kon amputatie worden voorkomen en bleef de schade beperkt tot een afgescheurde vinger."

Bartolomé staarde naar het altaar, de woorden werkten zwaar op hem in. Alonso daarentegen voelde zijn borst zwellen van trots. Het verhaal van Arias Cruz was voor hem meer dan geschiedenis; het was een bewijs van de erfenis waartoe hij behoorde. Domingo sprak verder: "Uit dankbaarheid voor het redden van zijn leven én het beschermen

van het ware geloof tegen de islamitische vijand, schonk koning Richard broeder Arias een ring, gesierd met een zilveren kruis en een gouden 'R'. De koning drong erop aan dat onze Orde haar missie voortzette: beschermen en helen. We hebben het Heilige Land uiteindelijk moeten verlaten en noemen Rhodos al tweehonderd jaar ons thuis. We zijn er trots op dat we hiermee het oostelijkste bastion van de christenen in het Middellandse Zeegebied vormen. We zijn opeenvolgende sultans een doorn in het oog geweest en dat zal zo blijven, als we Suleiman en zijn leger van het eiland verdrijven!" Het verhaal kwam tot een climax: "Het geschenk van koning Richard is als symbool door vele generaties doorgegeven en dragen we nog steeds met ons mee. We zijn hier vandaag om die heilige missie voort te zetten en onze nieuwe patriarch, Alvaro Cruz, in te wijden." Alonso keek vol trots naar zijn vader, die met waardigheid naar het altaar liep. De overige mannen van de familie vormden een halve cirkel om hem heen. Broeder Domingo tilde het houten kistje op en haalde de ring er met eerbied uit. Met een vaste stem sprak hij: "In naam van de Here en in opdracht van de koning kruisvaarder zegen ik u als zijn toegewijde afgezand. Aanvaard deze ring als symbool van uw plicht om het ware geloof en zijn volgelingen te beschermen." Domingo schoof de ring behoedzaam om de vinger van zijn broer, die vastberaden verklaarde: "Dit zweer ik, zo helpe mij God Almachtig," en, terwijl hij zich weer oprichtte: "*Tuitio fidei et obsequium pauperum.*" De congregatie herhaalde zijn woorden in koor: "Zorg en bescherm!"

De ceremonie eindigde in diepe stilte. De kaarsvlammen flakkerden nog steeds, en Alonso voelde een ongekende warmte van verbondenheid. Terwijl de familie de kapel verliet, wist hij dat deze belofte meer was dan slechts woorden. Het was hun plicht, een traditie die niet kon worden gebroken, zelfs niet nu de dreiging van Suleiman aan de horizon loerde.